

Вознюк О.В. Концептуальний та прикладний ресурс психопедагогіки // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи: збірник наукових прац / [редкол. Л.Б.Лук'янова (голова) та ін.]; Ін-т пед. Освіти і освіти дорослих НАПН України. – К.; Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2017. – Вип. 1 (13). – С. 30-40.

УДК 376.1-056.36

Вознюк Олександр Васильович – доктор педагогічних наук, професор кафедри дошкільної освіти і педагогічних інновацій Житомирського державного університету імені Івана Франка
E-mail: alexvoz@ukr.net

КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ І ПРИКЛАДНИЙ РЕСУРС ПСИХОПЕДАГОГІКИ

Анотація. Актуальність дослідження впливає із лавиноподібної інтенсифікації інформаційних потоків на планеті, що вимагає впровадження в освітню галузь синтетичного знання, яке формується на основі міждисциплінарних зв'язків та дозволяє психологізувати педагогічну науку і практику. Здійснюється збагачення концептуального та прикладного аспектів психопедагогіки завдяки залученню у педагогічну наукову галузь психологічної концепції функціональної асиметрії мозку людини. Розглядаються дев'ять сфер педагогічної теорії і практики (сугестопедагогіка, парадигмальна педагогіка, педагогіка навчальної казки, корекційна психопедагогіка, соціальна педагогіка, педагогіка педагогічної дії, креативна педагогіка, історія педагогіки, педагогічна синергетика) під кутом зору концепції функціональної асиметрії мозку людини, що дозволяє сповнити ці сфери новим психолого-педагогічним змістом.

Ключові слова: концептуальний та прикладний ресурс психопедагогіки, дипластия, архетипові ідеї, психічні патології, суб'єкт-суб'єктний та суб'єкт-об'єктний етапи розвитку педагогіки.

Voznyuk Alexander – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of Pre-School Education and Pedagogical Innovation Chair, Zhytomyr Ivan Franko State University
E-mail: alexvoz@ukr.net

CONCEPTUAL AND APPLIED RESOURCE OF PSYCHOPEDAGOGY

Summary. The relevance of the study derives from an avalanching intensification of information flows on the planet that requires the implementation in the educational sphere the synthetic knowledge based on interdisciplinary ties and enabling to put more psychological sense into pedagogical science and practice. The enrichment of the conceptual and applied aspects of psychopedagogy is made through introducing into pedagogical scientific branch the psychological concept of functional asymmetry of the human brain being powerful heuristic tool for the analysis of diverse scientific problems. Nine spheres of educational theory and practice

(suggestopedia, paradigmatic pedagogy, pedagogy of teaching tales, correctional psychopedagogy, social pedagogy, pedagogy of pedagogical influence, creative pedagogy, history of pedagogy, pedagogical synergetics) are analyzed in terms of the concept of functional asymmetry of the human brain enabling to widen these spheres and fill them with new psychological and pedagogical content.

Key words: conceptual and applied resource of psychopedagogy, diplastia, arch archetype ideas, mental pathology, the subject-subject and subject-object stages in the development of pedagogy.

Вознюк Александр Васильевич – доктор педагогических наук, профессор кафедры дошкольного образования и педагогических инноваций Житомирского государственного университета имени Ивана Франко

E-mail: alexvoz@ukr.net

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЙ И ПРИКЛАДНОЙ РЕСУРС ПСИХОПЕДАГОГІКИ

Аннотация. Актуальность исследования проистекает из лавинообразной интенсификации информационных потоков на планете, что требует внедрения в образовательную отрасль синтетического знания, которое формируется на основе междисциплинарных связей и позволяет психологизировать педагогическую науку и практику. Осуществляется обогащение концептуального и прикладного аспектов психопедагогики благодаря привлечению в педагогическую научную отрасль психологической концепции функциональной асимметрии мозга человека. Рассматриваются девять сфер педагогической теории и практики (суггестопедия, парадигмальная педагогика, педагогика учебной сказки, коррекционная психопедагогика, социальная педагогика, педагогика педагогического воздействия, креативная педагогика, история педагогики, педагогическая синергетика) под углом зрения концепции функциональной асимметрии мозга человека, что позволяет наполнить эти сферы новым психолого-педагогическим содержанием.

Ключевые слова: концептуальный и прикладной ресурс психопедагогики, дипластия, архетипические идеи, психические патологии, субъект-субъектный и субъект-объектный этапы развития педагогики.

Постановка проблеми. На початку ХХ ст. загальний обсяг знань, які виробляло людство, подвоювався кожні десять років. У наш час цей процес займає лише рік. У недалекому майбутньому загальний обсяг знань буде подвоюватися кожні декілька місяців. Все це вимагає побудови інтегративної педагогічної парадигми, яка б забезпечила впровадження в освітню галузь синтетичного знання, що формується на основі міждисциплінарних зв'язків. Один із аспектів такого синтетичного знання реалізується у контексті психологізації педагогічної науки і практики [8], коли ресурси педагогіки та психології

поєднуються, що знаходить втілення у психопедагогіці, біля витоків якої знаходились такі науковці, як К. Ушинський, П. Каптерев, Е. Стоунс, К. Роджерс та інші педагоги і психологи [7, с. 3-12].

Аналіз досліджень і публікацій. Засновником української психопедагогіки можна вважати І. Зязюна [6], який писав про необхідність більш повного як концептуального, так і практичного залучення висновків психологічної науки до вирішення проблем навчально-виховного процесу, оскільки «у співробітництві вчителя й психолога більш успішно вирішуються завдання, пов'язані з повноцінним психологічним і особистісним розвитком кожної дитини на різних етапах її шкільного життя, особливо перехідних; з різними проблемами обдарованих дітей, дітей невстигаючих, дітей, які мають відхилення в учінні й поведінці» [12, с. 107]. Послідовники І. Зязюна (Л. Лук'янова, Н. Ничкало, Е. Помиткін, В. Рибалка та ін.) нині продовжують його справу, що дозволяє значно підвищити ефективність педагогічної освіти і освіти дорослих.

З огляду на сказане, **мета статті** – збагатити концептуальний та прикладний аспекти психопедагогіки завдяки залученню у педагогічну наукову галузь психологічної концепції функціональної асиметрії мозку людини (далі – ФАМ). Для розв'язання завдань і досягнення мети основними **методами дослідження** були: теоретичний аналіз та синтез, порівняння, узагальнення.

Результати дослідження. ФАМ людини є виявленням просторово-часової організації мозку, яка пов'язана з особливою диференційованістю матерії, коли формування мозку стало можливим завдяки еволюції простору та часу, фундаментальні особливості яких знайшли реалізацію на рівні психічних процесів людини [2, с. 146].

Право- (ПП) і лівопівкульові (ЛП) функції, що диференціюються за ознаками статевого диморфізму, є своєрідним психосоматичним фокусом (вищим психічним регулятором) людського організму, оскільки співвідносяться з такими сторонами людини, як механізм цілеутворення та механізм пошуку (вибору) засобів досягнення мети, емпатія та рефлексія, екстраверсія та інтроверсія, довільна та мимовільна сфери психічної діяльності, перша та друга сигнальна системи, сила та слабкість, лабільність та інертність, збудження та гальмування нервових процесів, фази сну, ерготропні та трофотропні функції організму та ін.

Права півкуля (ПП), яка функціонально й генетично є більш древньою, ніж ліва (ЛП), виявляє більшу генетичну обумовленість на відміну від ЛП. Еволюція людини в онто- та філогенезі проходить від ПП до ЛП, а від неї до їх функціонального синтезу.

У парній роботі півкулі мозку функціонують асиметрично у часі: ПП – у теперішньому з опорою на минуле, ЛП – у теперішньому зі зверненістю до майбутнього часу [2, с. 140].

Психічні процеси, які залежать від ПП, включають в себе сенсорні асиметрії, а процеси, що залежать від ЛП, співвідносяться з руховими асиметріями [2, с. 51-52]. Якщо ПП наближає предмети до

спостерігача, віддає перевагу мелодії, гарячій кольоровій гамі, континуальним геометричним формам, то ЛП – віддає предмети, віддаючи перевагу ритму, холодній кольоровій гамі, дискретним формам. Активність ПП реалізується у стані гіпнотичного трансу, а ЛП – здійснює вольове зусилля, ПП активна у фазі швидкого, а ЛП – повільного сну.

Сенсорно-когнітивні стратегії обробки інформації півкулями мозку протилежні, взаємодоповнювальні та взаємокомпенсаторні. ПП функціонує за принципом позитивного, а ЛП – негативного зворотного зв'язку. ПП спосіб обробки інформації – це емоційно-образний, предметно-експресивний, цілісно-синтетичний, континуальний тип

психічної активності, який виявляє багатозначний лінгвістичний та мотиваційно-смысловий контексти сприйняття та освоєння дійсності. ПП – базис підсвідомого, інтуїтивного прояву людської психіки. ЛП стратегія пов'язана з абстрактно-логічним та понятійно-концептуальним, дискретно-аналітичним світосприйняттям, яке виявляється у однозначному лінгвістичному та мотиваційно-смысловому контекстах розуміння світу. ЛП – базис свідомого прояву людської психіки, що реалізує соціальні феномени волі та скепсису.

Відтак, розглянемо деякі сфери педагогіки, в яких залучення ФАМ дозволяє значно психологізувати ці сфери.

1. *Сугестопедагогіка*, яка спрямована на реалізацію ПП підсвідомого ресурсу психіки у навчально-виховному процесі, що значно його активізує. Сугестопедична концепція навчання, яка почала активно розроблятися у 70-роках ХХ ст., реалізується на основі механізму навіювання (у станах, коли людська психіка як відкрита система виявляється сензитивною для дії певних, у тому числі й малих сугестивних впливів), що приводить до активізації надзапам'ятовування та передбачає комплексне використання вербальних і невербальних, зовнішніх і внутрішніх засобів сугестії.

Один із засновників української сугестопедагогіки, С. Пальчевський, зазначає, що цілісний процес пізнання здійснюється в результаті взаємодії операцій, які виконуються півкулями головного мозку людини. «Однак процес пізнання стає неповним, або й взагалі неможливим не лише тоді, коли зв'язок між півкулями головного мозку порушується внаслідок хвороби чи травми, а й тоді, коли згадане порушення відбувається на соціально-психологічній основі в процесі виховання та навчання. Дитяче сприйняття оточуючого світу відзначається цілісністю. Дитина звикла до формування у правій півкулі образу останнього у всьому багатстві геометричних форм, асоціацій, барв, запахів, звуків. У лівій у цей час твориться своєрідний словесний каркас «відбитого» у правій півкулі. У цей каркас-схему, наче сторінки в книгу «вставляються» образи. Таким чином і спрацьовує механізм довготривалої пам'яті. Порушення синхронності в роботі двох півкуль кори головного мозку якраз і пов'язується з порушенням пропорцій «свідоме – несвідоме» або «раціональне – чуттєве» у процесі педагогічного впливу на школяра. Отже, межею

прогресивного характеру традиційної навчальної системи найчастіше, з нашого погляду, виступає дисбаланс по лінії «свідоме – несвідоме», «раціональне – чуттєве». За цією межею швидко стомлюваність учнів, нерозуміння і несприйняття нового навчального матеріалу, апатія до навчання» [9, с. 118].

2. *Парадигмальна педагогіка*, яка пов'язана із розробкою педагогічних парадигм. Залучення ФАМ дозволяє обґрунтувати нову холистичну парадигму освіти, яка спрямована на реалізацію мети –

формування гармонійної особистості, що у специфічному вигляді реалізується як стан півкульового синтезу, коли людина поєднує протилежні павлівські типи – мислительний та художній. Відповідно, нагальним є визнання нової парадигми освіти, яка б забезпечувала єдність ПП та ЛП, тобто чуттєво-емпіричної та абстрактно-теоретичної сфер, тенденцій розвитку особистості. З точки зору холистичної парадигми освіти необхідно розробляти такі методики навчання та виховання, які спрямовані на досягнення стану функціональної єдності півкуль мозку, яка, як засвідчують енцефалографічні дослідження, спостерігається у *медитативно-творчому стані психічної діяльності, для якого характерна дипластія як фундаментальна здатність людини оперувати парадоксами* – поєднувати в одному мислительному контексті протилежні й суперечливі феномени, що постає головним механізмом людського мислення, котре оперує та поєднує дві протилежні когнітивні стратегії – ПП та ЛП, а у процесі спілкування реалізує таку фігуру мови, як оксиморон (наприклад, «сильна слабкість», «геніальна тупість»).

Отже, принциповим завданням холистичної парадигми освіти є побудова «алгоритмів» формування парадоксального (діалектичного, творчого) мислення, розвиток якого є основною метою як психотерапевтичного, так і психолого-педагогічного впливу на зростаючу особистість. У зв'язку з цим зазначимо, що існують дослідження, які прагнуть досягти саме цієї мети. Так метод «емоційно-стресової терапії» В.Є. Рожнова базується на концепції «взаємопотенціюючого синергізму свідомості та безсвідомості», тобто синтезу емоційного (ПП) та логічного (ЛП) компонентів психічної діяльності людини.

3. *Педагогіка навчальної казки*. Якщо розвиток людини йде від правої півкулі до лівою, а від неї до їх функціонального синтезу, то це означає, що соціально-педагогічні впливи та, взагалі, будь-яка інформація, що реалізуються на рівні функцій ПП (у дошкільному та молодшому шкільному віці), трансформуються у певні абстрактно-логічні форми на рівні функцій ЛП. За таких умов відбувається поступово розгортання ПП конкретно-образного змісту освіти (що переважає у дошкільному віці) у сфері ЛП процесів (у середньому та старшому шкільному віці).

При цьому це ЛП вербально-логічне мислення «вирастає» з багатозначного метафоричного ПП освоєння дійсності людиною. У зв'язку з цим можна говорити про своєрідне кодування майбутньої

поведінки людини через призму наочності та образності, що знаходить своє найбільш послідовне відображення саме у казково-метафоричному способі осягнення та освоєння буття.

Відтак, казка, як втілення аналітичного знання у «згорнутій» синтетичній формі, виступає у вигляді системи підсвідомих архетипових ідей, які здатні трансформуватися в науково-теоретичні схеми. При цьому чим глибше занурюється дитина у світ казок та чим більш просторий цей світ, тим більше науково-теоретичних сенсів вона згодом здатна сприйняти, видобути та кристалізувати. Відповідно, казка, міф, народна релігійна традиція, ритуал як форми активності переважно ПП психіки є принципово необхідним засобом навчання та виховання дітей не лише дошкільного, але й молодшого шкільного віку. Проаналізуємо науково-філософський зміст, закладений в окремих казках. Наведемо приклад однієї з інтерпретацій. У казках «*Про ріпу*» та «*Про курку Рябу*» ми можемо знайти втілення у формі наочно-дійового мислення багатьох математичних, фізичних, філософських, логічних принципів. Це й закони переходу кількості в якість, заперечення заперечення, а також правило послідовного аналітичного («ланцюгового») мислення: «...баба за діда, дід за ріпку...». Це й один із законів катастроф («...мишка хвостиком махнула та яєчко розбилося...»), який говорить, що будь-яка система може достатньо довго чинити опір зовнішній руйнівній дії за рахунок внутрішніх компенсаторних можливостей, доки вона не вичерпає ресурси свого «гомеостазу» та не почне розпадатися, при цьому цей процес набуває лавиноподібного катастрофічного характеру, приводом для якого може слугувати зовсім незначна обставина [3].

4. *Корекційна педагогіка (корекційна психопедагогіка)*. Нині за зрозумілих причин надзвичайно зростає актуальність корекційно-розвивальної роботи з різними категоріями аномальних дітей. Залучення ФАМ дозволяє розробити нову парадигму психокорекційної роботи, зокрема корекції «дітей сонця» та «дітей дощу».

У психології півкульовий дуалізм відбивається в явищі, що іменується «конституційною віссю», полюсами якої є два протилежні кречмерівські конституційні типи – шизотимний та циклотимний (астенічний та гіперстенічний). У психіатрії півкульовий дуалізм втілено в понятті «психопатологічної осі» (П. Ганнушкін), що координує відношення між двома полярними типами психічних патологій – шизофренією та циклічними психозами, які співвідносяться з функціями півкуль [4, с. 6-48].

Психопатологічна та конституційна вісі постають важливим методологічним підґрунтям розуміння взаємовідношення аутичних розладів (ЛП феномену) і хвороби Дауна (ПП феномену). Відповідно, хвороба Дауна, яку можна вважати ПП феноменом, корегується завдяки розвитку в дитині ЛП форм психічної активності. У 1866 р. англійський науковець Д. Даун описав хворобу, яка у тому числі проявляється у специфічному зовнішньому вигляді, через який науковець назвав цю хворобу «монголоїдною ідіотією». Це можна

пояснити такими даними: як засвідчили дослідження В. Аршавського, у представників народів, що живуть у Північно-Східних районах Євразії, у стані бадьорості відносно посилена активність ПП [10].

За таких умов корекція «дітей сонця» передбачає активізацію ЛП начала психічної активності (через форми сенсорної активності, притаманні ЛП – ритм, холодна кольорова гама та ін.), у тому числі розвиток в них особистісного начала завдяки створенню такого соціально-педагогічного й тренінго-терапевтичного середовища, яке дозволяє «дитині-сонця» усвідомлювати себе через розвиток рефлексії, розширення соціально-рольового репертуару. Діти з аутичними формами життєдіяльності реалізують стан укорінення у ЛП психічній активності. Відповідно, ця проблема корегується завдяки активізації у «дітей дощу» ПП активності зі всіма терапевтично-тренінговими наслідками, що з цього випливають.

5. *Соціальна педагогіка.* ФАМ дає підставу для концептуалізації нової парадигми соціальної педагогіки, оскільки у зв'язку з викладеним вище можна говорити про три основних соціальні страти, соціальні (психологічні) особливості яких відповідають розглянутим ПП, ЛП й інтегрального (межпівкульовому) аспектам пізнання, відображення та освоєння світу людиною.

Говорячи про структуру соціуму, до ПП шару можна віднести переважно дитяче населення, інфантильних представників дорослого населення, деяких представників так званих художніх професій, а також найбільш послідовних представників релігійних конфесій.

До ЛП шару можна віднести деяких представників так званих точних наук, а також величезну кількість молоді та дорослих людей, у яких має місце активне формування ЛП однозначного абстрактно-логічного мислення і світорозуміння. Тобто це люди, які, з одного боку, користуються ЛП мисленням як основним інструментом їх професійної діяльності і настільки вкоренилися в цьому виді активності, коли ЛП світорозуміння виступає для них домінуючим способом мислення, пізнання і освоєння дійсності.

Таким же ЛП способом характеризується величезна маса людей, які перебувають у початковій фазі розвитку абстрактно-логічного мислення, тобто перебувають на етапі, на якому вони проходять життєву школу навчання логічно мислити, знаходити протиріччя і причинно-наслідкові залежності. Ця початкова фаза розвитку ЛП мислення виступає своєрідною ЛП акцентуацією, тобто характеризується розвитком ЛП психіки в її крайньому акцентуованому, близькому до патологічного, вираженні. Знаходяться в цій фазі розвитку люди, що є носіями так званого «біполярного мислення» («кліпового», «фрагментарного», «мозаїчного» мислення), під яким розуміють когнітивно-емоційну спрямованість мислення людини на подвійність, максималізм, догматизм, фрагментарність, кластерність, кліповість, мозаїчність сприйняття та освоєння дійсності, яка при цьому атомізується, поляризується і розщеплюється на «чорне

і біле», «ваших і наших».

Відтак, вищою метою розвитку суспільства виступає гармонійна група людей, яка об'єднує правий і лівий аспекти соціуму. До цієї групи можна віднести інтелігенцію, яка, висловлюючись мовою синергетики, з одного боку, виступає еволюційним аттрактором цього процесу. З іншого боку, представляючи собою цілком конкретну частину населення того чи іншого соціуму, представники інтелігенції мають виконувати роль організуючого і керуючого ядра суспільства. Ця роль випливає з нейтрально-інтегральної, міжпівкульової природи мислення, пізнання і освоєння світу інтелігентом, який в силу цього претендує на лідируюче положення в соціумі: одним з найбільш істотних принципів загальної теорії впливу можна вважати той, згідно з яким керуючий суб'єкт (фактор, елемент), що чинить вплив на своє оточення (систему), характеризується підвищеним рівнем різноманітності, а тому гнучкості, нейтральності (Н. Вінера, У. Ешбі), креативності, хаотичності, відкритості невизначеності.

Завдяки концепції ФАМ можна не тільки пояснити синхронний, але діахронний аспект суспільства: в соціально-психологічному житті суспільства спостерігаються періодичні процеси – коливання між пануванням настроїв, типових для лівої (20–25 років) і правої (20–25 років) півкулі [11].

6. *Педагогіка педагогічної дії (впливу)* пов'язана з психологічними особливостями сприйняття світу людиною, яке здійснюється в межах двох каналів, які втілюються у механізмах переробки інформації півкулями головного мозку людини: 1) через ПП сприйняття забезпечується цілісно-континуальне відображення дійсності, яке деякі філософи називають мисленням «всім тілом»; 2) через канал ЛП сприйняття забезпечується диференційовано-вибіркове, дискретне відображення дійсності. Можна констатувати, що людина, у певному сенсі, є поліфункціональною системою, що працює як у режимі цілісного, так і дискретного відображення та освоєння світу. Ці режими можуть стикатися та переходити один в одного. У цьому випадку конкретний подразник (стимул) зовнішнього середовища може «перекодуватися» та отримувати фізіологічну проекцію, яка йому не притаманна. Це перекодування візуалізує феномен синестезії, коли один, наприклад, слуховий подразник, реалізується не лише на рівні слухового, але й зорового, іноді тактильного аналізатора відчуттів, створюючи ефект єдності серсорних модальностей. Доведено: інформація, що надходить до нас ззовні, тим краще буде засвоюватися, чим ширше канал її сприйняття, чим більше аналізаторів відчуттів включаються у процес її переробки. Це пояснюється синергетичним чинником синестезії, коли органи чуття функціонують сумісно, виявляючи явище синергії. Синергізм, у відомому сенсі, є феноменом синхронного, спільного функціонування

тих чи інших систем організму, ефект якого у багато разів перевищує сумарний результат окремого функціонування цих систем. Виникає питання про «алгоритм» цієї синхронності. Він виводиться з особливостей функціонування півкуль головного мозку людини. Крім наведених вище півкульових особливостей сприйняття світу людиною зазначимо, що слова, які відносяться до різних граматико-мовних категорій, по різному сприймаються півкулями. Так, дієслова просторічного типу («бовкнути», «поцупити») ліпше сприймаються ЛП. Дієслова тілесної модальності («мерзнути», «нюхати») – правою півкулею. Дієслова, що відображають дії («їхати», «мити») – сприймаються однаково обома півкулями. Просторово-часові прикметники («довгий», «задній», «протяжний») краще сприймаються ПП, а відносні («водний», «рибний», «кінний») – ЛП. Домінування ЛП виявляється під час впізнавання лексем, що відіграють провідну роль у синтаксичному оформленні висловлювань, у процесі пізнання абстрактних слів, що характеризуються малим ступенем образності та широкою полісемією. Перевага ПП виявляється у випадках відображення повнозначних слів, що пояснюється більшою мірою їх конкретності, образності, вузьким набором значень, які стоять за ними.

Крім цього, ПП краще сприймає ліве, а ПП – праве зорове поле людини; числа, букви, слова, символи ліпше сприймаються при їх пред'явленні в праве поле зору, в той час як предмети, образна інформація – при їх пред'явленні в ліве поле зору. Слід відзначити ще одну закономірність: ПП спрямована на сприйняття мелодичного аспекту музичної та вербальної інформації, а ЛП – на сприйняття її ритмічного малюнка [1].

Отже, слова й взагалі вся вербальна інформація, що подається для засвоєння, може бути проаналізована з позиції її належності до ПП чи ЛП інформації. Якщо при цьому виявляється ПП інформація, то її доцільно дублювати подразниками ПП ряду: мелодичною музикою, гарячою кольоровою гамою, а її графічне зображення слід розміщувати в лівому просторі зору (на лівому боці дошки). Якщо ми маємо ЛП інформацію, то її слід дублювати ритмічною музикою, барабанним дробом, холодною кольоровою гамою та ін.

У цьому зв'язку зазначимо, що холистична парадигма освіти передбачає використання ефекту півкульового синтезу, коли інформація ПП та ЛП ряду подається одночасно та синхронізується. У цьому випадку ми сприяємо розвитку умов для синестезії та медитативного стану, який характеризується функціональною синхронізацією півкуль і який дає можливість запам'ятовувати великі масиви інформації.

7. Креативна педагогіка. Метою розвитку людини у контексті концепції ФАМ є реалізація стану півкульової єдності, який досягається через розвиток ПП та ЛП стратегій пізнання та освоєння світу: у

людини півкулі витоків постають як функціонально симетричні (що функціонують за принципом правої півкулі), далі спостерігається процес зростання їх асиметрії, яка ближче до похилого віку починає нівелюватися та приходиться у стан витоків симетрії. Тобто розвиток психіки йде від ПП до ЛП, а від неї повертається до стану їх синтезу, який передбачає парадоксальну єдність художнього та мислительного аспектів людини, що є живильним підґрунтям для розвитку творчої особистості: творчі особистості є парадоксальними істотами, що характеризуються амбівалентними, взаємовиключними психологічними і поведінковими особливостями [5].

8. *Історія педагогіки.* Можна говорити про етапи розвитку педагогічної дійсності, педагогіки і світової освіти як соціального інституту на глобальному рівні.

1) Примітивні співтовариства. ПП суб'єкт-суб'єктний стан інтеграції вчителя і учня, «пряма» передача знання через спонтанний акт містичної ініціації або спільної діяльності; ціннісно-домінуючий тип суспільної свідомості, який виявляє переважну роль символів, обрядів, ритуалів, що ініціюють форми виховання, яке будувалося на яскравих образах і міфологемах, котрі надовго запам'ятовувалися, утворюючи емоційно-символічний характер освіти. У примітивних спільнотах превалювало виховання, а навчання реалізовувалося у формах технологій соціальної ініціації.

2) Соціуми нового часу. ЛП суб'єкт-об'єктний стан диференціації вчителя і учня, передача знання вчителем-раціонократом опосередкована суб'єкт-об'єктними відносинами; когнітивно-домінуючий тип суспільної свідомості, характерний для епохи Просвітництва, культуроорганізуючою міфологемою є максима «знання – сила» (Ф. Бекон), коли на передній план висувалися природно-наукові, гуманітарні та технічні дисципліни, а значущість людини тут оцінюється досить низько (у плані утвердження індивідуальності, свободи життєвого вибору, цінності природи в аспекті її духовного впливу на людину). Міфологетика Просвітництва виявилася у радянський період, коли перебільшувалася значущість природничонаукових і технічних дисциплін. У сучасних спільнотах на перший план виходить навчання як комплекс спеціалізованих технологій, що реалізуються в навчальних закладах.

3) Інформаційне суспільство. Синтез ПП та ЛП стратегій, повернення до суб'єкт-суб'єктного стану інтеграції вчителя і учня (вчитель і учень постають цілісним освітнім комплексом), передача знань ініціюється як розкриття учням самого процесу народження знання; повернення до суб'єкт-суб'єктних принципів освіти прадавніх соціумів, реалізується потреба у природовідповідній, ноосферній освіті. Семимільними кроками розвиваються нові нетрадиційні форми навчання й виховання. У суспільстві недалекого майбутнього

виховання (а точніше – синтез виховання і навчання) знову превалює, в той час як навчання в силу розвитку сугестивний та інших подібних освітніх відсувається на задній план.

9. *Педагогічна синергетика*. З точки зору синергетичної парадигми освіти в контексті концепції ФАМ доцільним є розробка таких методик навчання та виховання, які були б спрямовані на досягнення стану синергізації півкуль мозку, їх функціональної єдності, що передбачає актуалізацію таких аспектів:

1) Суб'єкт-суб'єктний характер взаємин у навчально-виховному процесі; гуманізація, фасилітація, природовідповідність, самоврядування; взаємодія і взаємообмін інформацією і «енергією» з навколишнім середовищем, що позначається на таких моментах педагогічного процесу, як рефлексивність педагогічної системи, діагностованість перебігу педагогічних процесів та актуалізація зворотного зв'язку; міжпредметність, відкритість до педагогічних новацій, до інших предметних областей сучасної науки; до глобалізаційних процесів; відкритість до світу на особистісному рівні кожного учасника навчально-виховного процесу; афективно-перцептивна відкритість вихованця соціальному середовищу; активність педагогічної системи; єдність навчання та виховання; відкритий, дистанційний тип освіти упродовж життя. У діяльності педагога відкритість позначається у відновленні та переструктуванні змісту, методів і форм навчання та виховання з урахуванням таких чинників, як відкритість, самоорганізація, саморозвиток, креативність і нелінійність мислення, керування і самоврядування тощо.

2) Формування в системі активного, багатогранного навчально-педагогічного середовища; самоорганізація, утвердження учнівського та студентського самоврядування; широта та різнобічність психолого-педагогічних впливів на вихованця, спрямованість виховних впливів на цілісну людину у всьому розмаїтті її соціально-психологічних, соматичних, духовних аспектів; велика увага приділяється кооперативним, когерентним діям великого числа елементів та чинників, що передбачає розмаїття елементів навчально-виховного середовища, наявність великої кількості елементів навчально-виховного процесу, навчально-виховних засобів, впливів, аспектів людини, що залучаються у цей процес; багатогранність розвитку людини («талант – синтез талантів»).

3) Освітня система має стимулювати учасників навчально-виховного процесу на пізнання цілісних, міждисциплінарних, фундаментальних, глибинних, глобальних законів та закономірностей світу, орієнтацію на синтез знань; тут виявляється особистісна самодетермінація, актуалізація внутрішньої, глибинної мотивації досягнення певних цілей через творчі форми навчальної діяльності; педагогічна система сама обирає шлях свого розвитку, що передбачає

такі синергетичні особливості останнього, як резонанси, невизначеність, імовірність, випадковість, хаос.

Висновки та перспективи дослідження. Психопедагогіка – новітня комплексна наука, яка на теоретичному та практичному рівнях реалізує завдання педагогіки. Психопедагогіка перебуває у стані формування, що передбачає екстраполяцію головних феноменів психологічної науки на педагогічні реалії. На наш погляд, фундаментальною базою психології стають дослідження, спрямовані на вивчення феноменів, відкритих ФАМ, а також стосуються механізмів впливу і формування внутрішньої мотивації, психологічних установок та атитюдів. Перспективою дослідження вважаємо подальшу концептуалізацію психопедагогіки на основі поєднання ресурсів психологічної та педагогічної наук завдяки впровадженню в освітню галузь результатів наукових розвідок психології.

Література

1. Балонов Л. Я. Функциональная асимметрия в организации речевой деятельности / Л.Я. Балонов, В.Л. Деглин, Т.В. Черниговская // Сенсорные системы. Сенсорные процессы и асимметрия полушарий. – Л.: Наука, 1985. – С. 99-15.
2. Брагина Н. Н. Функциональные асимметрии человека / Н.Н. Брагина, Т.А. Доброхотова. – М. : Медицина, 1988. – 288 с.
3. Вознюк О. В. Педагогічна синергетика: генеза, теорія і практика : Монографія / О.В. Вознюк. – Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2012. – 708 с.
4. Вознюк О. В. Модель психологічних феноменів людини як основа психокорекції дітей з особливими потребами / О.В. Вознюк // *Magіstr medсестринства*. – 2016. – № 1 (15). – С. 6-48.
5. Дорфман Л. Я. Основные направления исследований креативности в науке и искусстве / Л.Я. Дорфман, Г.В. Ковалева // *Вопросы психологи*. – 1999. – № 2. – С. 101-106.
6. Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії : Монографія / І.А. Зязюн. – Черкаси: Вид. від. ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2008. – 608 с.
7. Історичні витоки психологічної педагогіки // *Рідна школа*. – 2013. – №11. – С. 3-12
8. Ничкало Н. Г. Скарби наукової спадщини академіка Івана Зязюна / Н.Г. Ничкало // *Нові технології навчання: наук.-метод. зб. / ІІТЗО МОН України*. – К., 2016. – Випуск 89. – Частина 2. – С. 6-14.
9. Пальчевський С. С. Сугестопедагогіка / С.С. Пальчевський. – Рівне : РДГУ, 2002. – 393 с.
10. Ротенберг В. С. Поисковая активность и адаптация / В.С. Ротенберг, В.В. Аршавский. – М.: Наука, 1984. – 192 с.
11. Тульвисте П. Культурно-историческое развитие вербального мышления / П. Тульвисте. – Таллинн: Валкус, 1988. – 342 с.
12. Я-концепція академіка Неллі Ничкало у вимірі професійного розвитку особистості: зб. наук. пр. – К. : ІПООД НАПН України, 2014. – 544 с.

Bibliography

1. Balonov L. Y. Functional asymmetry in the organization of speech activity

- / L.Y. Balonov, V.L. Deglin, T.V. Chernigovskaya // Sensory systems. Sensory processes and asymmetry of hemispheres. – L.: Nauka, 1985. – S. 99-15. (in Russian).
2. Bragina N. N. Functional asymmetry of the person / N.N. Bragina, T.A. Dobrokhotova. – M. : Medicina, 1988. – 288 s. (in Russian)
 3. Voznyuk A. V. Pedagogical synergetics: genesis, theory and practice : Monograph / A.V. Voznyuk. – Zhytomyr: Vyd. ZSU, 2012. – 708 s. (in Ukrainian)
 4. Voznyuk A. V. The model of psychological phenomena of a man as the basis for psychological correction of the children with peculiar needs / A. V. Voznyuk // Magistr medsestrinstva. – 2016. – № 1 (15). – S. 6-48. (in Ukrainian)
 5. Dorfman L. Y. The Main directions of the research of creativity in science and art / L.Y. Dorfman, G.V. Kovalev // Voprosy psikhologiyi. – 1999. – No. 2. – S. 101-106. (in Russian)
 6. Zyazyun I. A. The philosophy of the pedagogical action: Monograph / I.A. Zyazyun. – Cherkassy: Vyd, Ch.N.U. imeni Bogdana Khmelnytskogo, 2008. – 608 s/ (in Ukrainian)
 7. Historical origins of psychological pedagogics // Ridna shkola. – 2013. – No. 11. – S. 3-12. (in Ukrainian)
 8. Nichkalo N. G. Treasure of the scientific heritage of academician Ivan Zyazyun / N.G. Nichkalo // New technologies of training: Sciences.-method. papers. IITCE of Ministry of Education of Ukraine. – K., 2016. – Edition 89. – Part 2. – S. 6-14. (in Ukrainian)
 9. Palchevsky S. S. Suggesto-pedagogy / S.S. Palchevsky. – Rivno : RGGU, 2002. – 393 s (in Ukrainian)
 10. Rotenberg V. S. The searching activities and adaptation / V.S. Rotenberg and V. V. Arshavsky. – M.: Nauka, 1984. – 192 s. (in Russian)
 11. Tulviste P. The Cultural-historical development of verbal thinking. Tulviste. – Tallinn: Valkus, 1988. – 342 s. (in Russian)
 12. I-concept of academician Nelly Nichkalo in the dimension of personality professional development: Coll. Scientific papers. – K. : IPOOD NAPN Ukrainy, 2014. – 544 s. (in Ukrainian)